

A decorative border with intricate floral and geometric patterns surrounds the page. The title is set within a large, ornate initial 'M' on the left and a decorative flourish on the right. The text is in a serif font.

MESTERSZÓINK EREDETE ÉS FŐBB HIBÁI

Szedőemberek lelki világáról szólnak bevezető soraim. Arról a lelki világról, amelyben a legkülönbözőbb tárgyú kéziratok is hátra hagynak valamelyes elmosódó nyomokat, s amelyben kaleidoszkóp módjára csodálatosan változnak a színes képzetek. Ott dolgozik a szedő a tudományok előcsarnokában; a nagy szálából kihallatszó hangok gondolatokat ébresztenek az agyában, zürzavaros, összefüggéstelen, az iskolázottság logikájával gyakran ellentétes gondolatokat. Vágyakat keltenek emberünkben, újabb elhatározásokra ösztökélik őt, s gyakran ellenállhatatlanul magukkal ragadják újabb lidércfények avagy révpartok felé. S innen van, hogy majd minden életpályán találkozunk olyan emberekkel, akiknek valamikor a betűszedés volt a kenyeret adó foglalkozásuk. Színész, ujságíró, muzsikusz: hirtelenében akár ötvenet is előszámálhatnánk közülök olyat, aki siheder korában bizony ott rakosgatta a betűket egymás mellé valamelyik officinában, s akiben szedősködése idején tört ki az a mostani pályáját megválasztó nagy elhatározás, és aki ilyenformán legfőképpen azoknak az ákombákom kéziratoknak köszönheti, hogy világosság kélt az agyában, amely rávezette végül a vérmérsékletével és hajlamaival legjobban megegyező új pályára.

Főképpen a bohém mesterségek csábítják magukhoz az ifjú szedőembereket; a sok olvasásnak valami stimuláló hatása van a vérmérsékletükre, s elvezeti őket azokra az élethivatásokra, amelyeknél nem a mélyen járó tudományosság, a diploma meg mi a szósz a legfő érvényesülhetési kellék, hanem az eleven észjárás, a szó győzése s a magát minden körülmények közt föltalálni tudás.

Okos ember nagyon sok kerül ki a könyvnyomtatók sorából, de tudós alig. Akárhogy erőltetem is az emlékezetemet: a magam generációjából az egy Huszár Vilmoson kívül nem ismerek több olyat, akit, mikor föltámadt benne az ambíció meg a tanulási vágy: nem a csillogó színházi pompa és a zajos szereplés gyönyörűsége, hanem a poros foliánsok és egy szerény kis tanári katedra vonzottak volna maguk felé. Huszár Vilmos most — ha jól tudom — a modern filológiának magántanára az egyetemen. S mikor a spanyol meg provençal nyelvről s irodalomról írott értekezéseit lapoz-

gatom, mindig elgondolom magamban: nini, ezt a nagy tudású jeles professzort a betűszedés vezette rá a mostani pályájára, s már szedősködése is a szó szoros értelmében egyik korszaka volt az ő sokaktól csudált gyorsaságú nyelvészeti és írói pályafutásának.

A szedő már a hivatásánál fogva többe bibelődik nyelvészeti dolgokkal, mint akárhányszó tanára a magyar nyelvnek és irodalomnak. Az a rengeteg szókinca, amely szedésében fölvonul a szeméi előtt: lehetetlen, hogy a szavak eredetére s mivoltára vonatkozó töprengő gondolatokat ne ébresszen az agyában, s az ortográfiai föladatok megfejtése, a hevenyészve írott magyar vagy éppenséggel idegen szavak kibetűzése mindmegannyi nyelvészeti kérdés-képpen hatnak az elméjére. Ebből az következnek, az volna a legtermészetesebb dolog, hogy a betűszedő, ha már nem éri be a maga mesterségével, legelső sorban is nyelvek tanulmányozásával, nyelvészeti téren keressen ambícióját kielégítő tanulmányi anyagot és érvényesülést. Mert hiszen ha mélyebben belenyúl a nyelvi kérdésekbe, alaposabban foglalkozik azok irodalmával: tulajdonképpen csak folytatását végzi a szedősködése idején megkezdett önkénytelen tanulmányainak, elméletre váltva a gyakorlatot.

A régi időkben így is volt. Az elmúlt századok könyvnyomtatói és korrektorai között szép számmal akadtt európai hírvű filológus, és a humaniorák leglelkesebb művelői sok helyt a mi elődeink közül kerültek ki. Még csak ötven esztendő előtt is, ha a szedőemberben megfogant a tudnivágyás csirája, és ha szűknek találta magasaróptű vágyakozásához, ambíciójához a nyomtató-műhely négy falát: a nyelvek és irodalmak szorgalmas tanulmányozása segedelmével igyekezett kiszabadulni szellemi béklyóiból. Ahány nagy emberünk nevét följegyezte a könyvnyomtatás történelme: majd mindenik nyelvész vagy legalább is jó nyelvismertő volt egyszer-szorsmind. Aldo Manuzio, az Estienne-ek, Plantinek, Elzevirek nyelvtudósok és könyvnyomtatók voltak egy személyben; éppen úgy a mi Tótfalusi Kiss Miklósunk is. A közelmúlt idők és a jelenkor legkiválóbb német könyvnyomtatói és szakírói közül csupán Auer Alajost, Faulmann Károlyt, Smalianth és Göbel Tivadart említjük meg, akik mind kitűnően írtak néhány modern nyelven, de meg is látszik készültségük nyoma az egész német szakirodalmon!

Extra Hungariam non est vita! Ezt a mi könyvnyomtatóink olyanképpen magyarazzák, hogy a magyar nyelven kívül fölösleges bármely idiomát is tanulniok. Jól van, jól, de legalább csak azt az egyetlen magyart tanulnák meg annyira, hogy írásban is, szóban is művésziiesen tudnák használni, s ne csufítaná mondataikat mindenféle germanizmus, gallicizmus meg tudj isten micsoda »izmus«.

Mert a könyvnyomtató – ugy-e elég furcsán hangzik – általában hadi lábön áll a grammatikával. Gondolkozásának jó részét a betűszedés meg az ortográfián való tünődés köti le, de nem ismerünk szedőt, aki mondjuk csak a középiskolai magyar nyelv-tanok anyagát alaposan megtanulta volna. Sínyli ugyan ezt a mulasztását munkálkodása idején, de nem gondol arra, hogy egy kis

alapvető grammatikai tudásnak jó hasznát vehetné mind szakbeli tekintetben, mind pediglen általános művelődése szempontjából.

De volna még az ilyen grammatikai nevelődésnek egyéb jó oldala is. Megtanulná például a szedő, hogy amikor a maga körében, a maga munkálkodásával kapcsolatos dolgokról van szó: milyen mesterszókát s miképpen szabad használnia, hogy ne tegye művésziatlenné, idegenszerűvé, hibássá a maga beszédjét. Szóval: nyelvérzékét tudatosná, finomodottá teszi a tulajdon anyanyelvével való alaposabb törődés. A művészetnek egy neme tárul föl így előtte, mely – a többihez hasonlóan – végtelenségbe terjedhet.

Pedig erre ugyancsak szükségünk volna. Nincs is talán egyéb foglalkozás, amelynek mesterszavai annyira nyögnek a németység jármát, és amelyben annyi volna a rossz képzésű és helytelen fogalommeghatározású terminus technicus, mint éppen a magyar könyvnyomtatók nyelvében. Legmagyarabb társaink nyelvezetét is zötyögőssé és művésziatlenné teszik a közbefont mesterszók.

Kis csokrot kötök izlelítőül magyartalanságainkból. Talán megszívlelik itt-ott, s idővel szakirodalmunkban és mindennapos nyomdai munkálkodásunk közepette is több gondot fordítanak a nyelvtisztaságra.

***

Könyvnyomtatói mesterszavaink multja viszonylag elég rövid, hiszen a könyvnyomtatás maga is csak néhány száz esztendőös. Természetes tehát, hogy a szóalkotásunk is új keletű, sőt a folytonos fejlődés, tömérdek találmány révén távolról sincs befejezve.

Mesterszavainkat öt csoportra oszthatjuk: a) latin szókra meg görög eredetűekre, b) a francia szavak csoportjára, c) a német és a germanizmust nyögő, d) a rosszul képzett vagy egyéb hibában leledző magyar szók és e) jóképzésű mesterszók csoportjára.

A könyvnyomtatói mesterszók legrégibbjei *latinok* avagy *görög eredetűek* voltak. Egy részüket – különösen a könyvre vonatkozókat – már készen kapták elődeink a másolóktól. Ilyenek például: *afinea, kusztosz, kolumna, kurrens, kurzív, antiqva, tabella, vákát, iniciálé, alfabéta, illusztráció, dekoráció, ornemens, dedikáció, formátum, makulatura, minusz, divíz, línea, interpunctio, manuskriptum, verzális, norma, pagina, spácium, kompressz, autor, marginális, formátum* stb.

De nemcsak a szó szoros értelmében vett mesterszók egy részét vettük át a könyvmásolóktól, hanem a társadalmi érintkezésünkre vonatkozókat is. A másolóknak, miniátoroknak s illuminátoroknak már a középkorban is kifejlett szervezetük volt, és nagyban divatoztak náluk azok a főlavató s egyéb szokások, amelyekben később a könyvnyomtatók is nagy kedvöket lelték. Ismerték például okáért a *posztulátumot, depoziciót, introitumot* (ami most »einstand« még Debrecenben is), *kondiciót* stb. A régi könyvmásolók deákos emberek voltak, ami természetes, mert hiszen könyveiknek nagy része latin nyelvű volt, és a latin nyelv szeretete különben is rájuk ragadt azokról a tudósokról, akikkel napról-napra érintkeztek.

A klasszikus nyelvek eme szeretetének tulajdonítható, hogy a

könyvescinálás munkájának terminus technicusai meg a másolók társas életbeli különféle cerimóniáinak elnevezései latinok voltak.

A könyvnyomtatók és közvetlen elődeik : a fatáblás nyomtatványok készítői a másolóktól átvett latin és görög mesterszókát az újabb latin és görög technicus terminusok egész seregével szaporították. Ezek legelseji közt lehetett a *forma* szó, melyet már Gutenberg is ugyanabban az értelemben használt, mint mi. Okvetlenül a könyvnyomtatás föltalálása után keletkezettek az eszközök, munkálkodást stb. jelentő ilyenfajta mesterszók : *tipográfia, divizórium, tenákulum, jusztórium, patrica, matrica, korrektura, korrektor, revizió, revizor, garnitura, faktor, defektus, szignatura, fundamentum, punktura, defeatur, vertatur, materiális, tercia, textus, kánon, misszale, mediévális* stb. Ezek nagyobb része annyira összeforr a könyvnyomtatás technikájával, hogy használatuk kezdetét okvetlenül már a tizenötödik század második felében kell keresnünk.

Az újabb faragású sokszorosítástechnikai mesterszók jobbára görögök. Ilyenek a *litográfia, kemigráfia, stereotípiá, autotípiá, heliogravür*, szóval a *gráfia, típia* meg *gravür* végződésű szavaink majd mindegyike. S ezek száma a sokszorosító lehetőségek sokasodása és népszerűsödése következtében szinte napról-napra szaporodik.

A latin s görög mesterszók ellenében nem sok kifogásunk lehet. Nyelvünk tisztaságának nem sokat ártanak, a nemzetközi irodalmi érintkezést pedig megkönnyítik. Azután meg azok a latin szavak önkénytelenül ráemlékeztetik az embert mesterségünk hajdanán való előkelőségére, azokra a szép időkre, amikor a könyvnyomató a világ legelső mesterembere volt. Talán nem is annyira mesterember, mint inkább tudós meg művész ugyanegy személyben.

Legfőljebb arra kellene ügyelnünk, hogy ne csonkán használjuk a latin szavakat, mert ez germanizmus. A latin *quadratus*ból, *textus*ból például a német lecsípte az *us* végződést, s így lett belőle *quadrat, text* (az angol még többet harapott le egyik-másik latin szóból, így például *quad*nak írja a *quadratus*). A latin szavak ilyen megcsonkítása a német nyelvben nagyon megszokott dolog, de a jó magyaros nyelvérzékkel bizony egy csöppet sem fér az meg.

Csak úgy melleleg jegyzem meg, hogy a *gráfia, típia* és *gravür* végződésű szavak használata a lehető legrendszeretlenebb, s csak ritka esetben tükrözi vissza az illető sokszorosítási mód tulajdonképpen értelmét. A tömérdek zavart okozó helytelen elnevezések dolgában egy kis rendet kellene immár teremteni, s a *típiá* végződést domború, a *gravürt* mélyített s a *gráfia* végződést se ki nem emelkedő, se be nem mélyedő képű formákról való nyomtatási módok megjelölésére használni. Mindez nem okozna nehézséget, és az illető szavak egyszerűbben kifejezőbbekké lennének általa.

A franciáktól főképpen a németek közvetítésével vettünk át néhány mesterszót. Ilyenek például a betűfokozatok elnevezései közül a *brillant, nonpareille, colonel, petit* és *borgisz*. Az utóbb említett szónak igen érdekes a *bourgeois*ból való metamorfózisa. Ezt azoknak a német könyvnyomtatóknak tulajdoníthatjuk, akik nem

tudták a *bourgeois* szó olvasási módját. Eredetileg talán a maguk olvasási szabályaihoz képest betű szerint akarták kimondani, de ez a sok magánhangzó miatt sehogy sem sikerülvén, elhagyták az *u*-t, *e*-t meg az egyik *o*-t, s lett a *bourgeois*ból *borgis*. Mi természetesen hűségesen követjük a németeket mindenben, még abban is, ami megokolatlan és nevetséges dolog, s így átvettük a *borgisz* szót is.

A franciáktól átvett mesterszók jó része változatlan maradt a mi nyelvünkben is, s olyanformán mondjuk ki, mint a született franciák. Ezek közé számíthatjuk a következő szavakat: *clifé, contour, dépôt, dépositeur, étiquette, grotesque, porte-aux-pages, réclame, metteur-en-page*. Azok közül a francia mesterszavak közül, amelyeknek kiejtését megváltoztattuk, megemlíthetjük a franciáknál *regfetenk* hangzó *reglettát* (*réglette*), az ott *pfi*-nek ejtett *petitet*, s a *nonparej*-nek hangzó *nonparelt* (*nonpareillé*). A mi *pinzettánkat* (*pin-cette*) is a francia *penszet*-nek ejti. — A *parte-cédula* szónak szintén a franciák az öregszülei. A francia *faire-part mortuaire*-ből a német könyvnyomtató kiragadta a *part*-t, hozzábigyesztett egy *e* betűt, majd meg a *zettel* szót, s így lett belőle *partezettel*. A mi *partecédula* szónk — bár a németektől vettük át — közelebb áll az eredetihez, mert a *cédula* szót a francia egy betű híján úgy írja, mint mi (*cédule*).

Francia eredetű mesterszavainkat sem kell mindenáron irtani. Amelyiknek helyébe nincs tökéletesen jó magyar szavunk, jobb, ha békében hagyjuk. Mert hiszen ha rosszul képzett, vagy másképp hibás magyar szóval helyettesítjük: nem nyerünk véle semmit.

Hanem irtsuk helyette annál buzgóbban a germanizmust, mert ez az, ami megfojtással fenyegeti anyanyelvünket. A mi külön könyvnyomtatói nyelvünket már úgysis annyira megrontotta, hogy szégyenkezhetünk érte. Mesterszavaink jó része a német szónak szolgál fordítása; a német néplélek, a német humor nyilatkozik meg bennük. Ami azonban érthető, mert hiszen Magyarország könyvnyomtatásában kezdettől fogva uralkodott a német hatás. Első könyvnyomtatónk német ember volt, a vándorló könyvnyomtatók jobbára németek voltak. Később is, a tizenhetedik s tizennyolcadik században jóval több a német nevű könyvnyomtató az országban, mint a magyar. Segédek között is nagy többséggel voltak a németek. És ahol német vagy németül is beszélő könyvnyomtatók dolgoztak, ott persze nem sokat törődtek a mesterszók megmagyarosításával, hanem beérték szépen a maguk német és latin szavaival. Még az olyan tősgyökeres magyar városokban is, aminők Debrecen, Kolozsvár, Nagyvárad stb., a technicus terminusok nagy része latin és német lehetett. Ez annál bizonyosabb, mert ellenkező esetben okvetlenül ránk maradt volna egy részük, ha máshol nem, hát az akkori nagy szótárakban. Még az olyan jónevű magyar ember is, mint Győrfi István uram ő kegyelme, csak *corrigir Stuf*-t meg *steg*-et ismert száztíz esztendővel ezelőtt. A betűszekrényt *kászta*-nak hívta, ami érdekes példája a német szavak magyarosabb hangzásúvá tételének. Ilyen módon csináltak a *tympán*-ból *tempót* Békés-Gyulán, Szegeden és más városokban.

A német mesterszók csak a tizenkilencedik század második felében kezdtek helyet szorítani a magyaroknak, helyesebben szólva: magyarra fordítottoknak. A magyar nyelvű irodalom már e század elején szép virágzásnak indult, s lassan-lassan a mesteremberek is el kezdtek magyarosodni. A magyar szó már nem volt oly ritka a tipográfiai műhelyekben sem, mint annakelőtte, s bizonyosan akadt akárhány olyan derék könyvnyomtató, aki röstelte magyar beszédébe a német mesterszókat belekeverni, s ezért egyszerűen lefordította azokat. Így született meg a német *ausschflessen* és *Ausschflessung*-ból *kizárás*, a *Schmutztitel* fordítása-kép a *szennycím*, s még sok más olyan szó, hogy a jó nyelvérzékű magyar ember röstelli az ajkára venni. Így lett az *abziehen*-ből *lefűzni* s még több származékszó, *Ausgang*-ból *kimenet*, *aufsetzen*-ből *fölszedni*, *aufräumen*-ből *fölsztoogatni*, *ausschflessen*-ből *kifőni*, *ausbinden*-ből *kikötni*, *berechnen*-ből *számolni*, *einbringen*-ből *behozni*, a *stehender Satz*-ból *álló szedés*, a *Schrift*-ből – még mikor az ólombetűk sokaságát jelenti is – *írás*, és tömérdek más szó.

Az anyanyelvüket szerető jó magyar könyvnyomtatók dolga, hogy e förtelmes germanizmusokat apródonként kiirtsák a beszédükből meg az írásaikból. Szakirodalmunk két fő-fő letéteményese, a Grafikai Szemle és a Magyar Nyomdászok Évkönyve évek óta jó eredménnyel dolgozik ezen, s egész sereg jobb magyar szót tett immár közhasználatúvá. A mesterszókban megnyilatkozó germanizmusok végleges kiirtása azonban még nagy időbe kerülhet.

A rosszul képzett vagy egyéb hibában leledző mesterszók csoportja is elég népes. Szép kis gyűjteményt lehetne belőlük összeállítanunk, bár a Grafikai Szemle nagyban fogyasztja a számukat.

Találomra nyúlok közibök, hogy megmutassam a hibás szófaragás egy-két példáját. Itt van például az a húsz esztendeje szélteben használt szó, hogy: *térző*. Mi az a *térző*? Bizonyosan olyan valami, amivel tereznek. De hiszen a magyar ember nem ismer semmiféle »terezni« *igét, de meg ha ismerne is, sehogy sem alkalmazhatnók azt annak a munkának a megjelölésére, amelyet a német a metaforás* durchschflessen *szóval fejez ki, s amit a jó nyelvérzékű magyar ember talán leghelyesebben a sorok tágításának mondana. Eppen ezért a Grafikai Szemle következetesen* tágító *nak nevezi a* Durchschfuss *t, és idővel tán ki is irtja véle a* térző *szót.*

Másik ilyen szavunk az *ürpótló*, amelynek a nyolcvanas évekbeli Nyomdászok Közlönye volt a világra-szülője. Pedig bizonyos, hogy fizikai lehetetlenséget foglal magában ez a szó. Lehet-e az ürt, az ürességet pótolni? Nem, legföljebb megtölthetjük. A Grafikai Szemle ezért a logikusabb *ürtöltő* szót használja a *Steg-re*.

A *körforgó gép* is – már tudniillik a szó maga – csúnya alkotás. Pleonazmus van benne. Hogyan forogjon az a gép, ha nem körben? Minek ott a *kör* szónak a hozzábigyesztése, mikor a *forgó gép*, vagy még szabatosabban: *forgó gyorssajtó* maga is kifejez annyit, mint a *körforgó gép*, s grammatikai tekintetben is kifogástalan. Kár, hogy a *forgó gép* szónak közhasználatúvá tétele kissé

bajos. A könyvnyomtatók nagy többsége *rotációs gép*-nek nevezi, s ebben az alakjában ismeri már a laikus közönség is. Különben a *rotációs* szó ellen sem igen tehetünk más kifogást, mint hogy latin.

Hát a *tömöntöde*? Ez a szegény szó két nehéz nyavalyában is sínylődik. Az *öntöde* szó hibás, mert álképzős. Aztán meg micsoda is az a *töm*, amit az öntőintézetben vagy öntőosztályban öntenek? Valamikor, melléknév-korában, *tömör* lehetett, de az *ör*-t levágta belőle valamelyik nyelvújító. Annyi bizonyos, hogy a *stereotípi*a szó, ha mindjárt görög is, százszorta különb a beszédünkben, irodalmunkban még jócskán szereplő, nyomorék *tömöntöde* szónál.

Nagy a következetlenség a *nyom* és *nyomtat* ige használata dolgában is. Erdemes lesz vele tán kissé hosszasan foglalkoznunk.

Mindenekelőtt meg kell állapítanunk, hogy *nyom*-e a tipografus, vagy *nyomtat*-e. Vannak ugyanis gépmestereink és *nyomóink* (nem *nyomtatóink*!), akik a *nyomó*-alakra helyezett szedésről a *nyomó*-henger segítségével *lenyomat*okat készítenek. A *nyomdász*t szűkebb értelmű meghatározással *könyvnyomtatónak* is nevezik, de *nyomtatni* nemcsak a könyvet szokás, hanem minden egyéb *nyomtatványt* is.

Ugy-e, hogy bábeli zürzavart látunk már eddig is e két igének alkalmazása körül? Hátha még hozzávesszük azokat a teljességgel értelmetlen összetételeket is, mint *fénynyomó*, *könyvomó*, *réznyomó* (az összetételek rendes logikája szerint akik a fényt, a követ, a rezet nyomják!), amelyek szinte kiirthatatlanul belefészkeltek magukat a magyar nyelvbe, s így tán örökös csúfságai maradnak annak.

Ha jól meggondoljuk a dolgot, a *nyom* és *nyomtat* igék közül az utóbbi a helyesebbik. Érezték ezt már a jó magyar elődeink is, s vagy *könyvnyomtatónak*, vagy pedig latin, illetőleg görög szóval *tipografusnak* nevezték magukat. A *nyom* ige kifejezéstelen és sehogyan sem alkalmazható a mi mesterségünkre. Bizonyos állandó, hosszabb időre terjedő cselekvés lappang az értelmében, nem úgy, mint a *nyomtat*-éban. Vessük csak össze ezt a két példát: *nyomja szívét a bú*, és: *lovakkal nyomtatják ki a gabonát*. Az előbbi példában tehát a viszonylag hosszabb időn át tartó ránehezés a nyomás szinonimája, az utóbbiban pedig sok-sok egymást követő, tehát mozzanatos cselekvést képzelünk magunk elé.

A *nyomtat* igében benne rejtőzködik a folytonos megismétlődésnek az értelme, és ezért bátran gyakorító igének számítható. S ez a gyakorítás tényleg meg is van a gyorsajtón való munkálkodásunkkor, mert hiszen a nyomóhenger nem egyszerre, hanem sávonként nyomtatja le a szöveget. Ha a tégelyes, vagy helyesebb mesterszóval nyomótalpas sajtónál nem is történik így a nyomtatás: nem változtat ez a dolgon semmit sem, mert az a jó magyar nép, amely a *nyomtat* igét ráalkalmazta a tipografus munkálkodására, úgy képzelte el ezt, hogy a betűk szép egymásutánban, mint például az írásnál is szokás: kerülnek nyomtatáskor a papírosra.

Szinte halljuk is már az ellenvetést, hogy hiszen a német is azonos szóval (*drucken*) fejezi ki mind a *nyomásnak*, mind pedig a *nyomtatásnak* a fogalmát, már pedig a tipográfia bölcsője ottan

ringott nyugati Németországban, és így a nyomtatás munkáját jelző bármilyen nyelvű kifejezések közt legősibb a német *drucken*.

Ezt az ellenvetést vajmi könnyű megdönteni. A *nyom* és *nyomtat* igék kétségtelenül rokon értelműek, sőt az utóbbi az előbbeniből származott a kettősen műveltető *tat* ragaszték hozzákapcsolása útján. Idővel aztán a műveltető értelem kiveszett a *nyomtatból*, úgy hogy most már csak etimológiai összefüggést érezhetünk a két ige között, mert hiszen a *nyom* igenek egyszerű műveltetője ma már *nyomat*, kettős műveltetője pedig *nyomattat*. A *nyomtat* mai értelmében – szűkebb körre szorítkozó gazdasági jelentését nem számítva – teljesen önálló, kifejező mesterszónkká lett, amely átalakulásra s kifejezővé fejlődésre a német *drucken* nem volt képes.

Kifejezőség dolgában az egyéb nyelvbeli mesterszókkal szemben sem állja meg helyét a német *drucken*. Ott van például a francia *imprimer*, az angol *to print*, az olasz *stampare*. Miért nem került ezekbe a nagy kulturájú nyelvekbe a *nyomni*hoz hasonló, a nehézkedéssel szinoním kifejezés, mikor a tipográfiai nyomtatás elnevezéséről volt szó? Bizonyosan azért, mert a bélyegzés fogalmát (amit a francia, angol és olasz mesterszók eredetileg kifejeztek) közelebbi rokonságban állónak tartották a nyomtatáséval, mint az egyszerű nehézkedését, nyomását, amit a német *drucken* fejez ki.

De nemcsak a kifejezőbb volta ajánlja a *nyomtat* ige használatát, hanem az a sarkalatos elv is, amely szükségesnek mondja, hogy a mesterszók mind magukban, mind pedig bármiféle mondatbeli vonatkozásaikban határozottak és félre nem érthetők legyenek. Már pedig e tekintetben ugyancsak jobb a *nyomtat*, mint a *nyom*.

***

A jó magyar mesterszók csoportja ha lassacskán is, de folytonosan nő. A magyarországi könyvnyomtatók sorában ma már sokalta több a magyar ember, mint a más nemzetiségű. Első sorban ennek, másod sorban a Grafikai Szemle tudatos ösztökélésének s példaadásának köszönhetjük technikai nyelvünk magyarosodását.

Gyorsabbá kellene tennünk ezt is. Megkezdzeni a magyarosítást már a serdülő inasgyerekekkel a nyomdában, vagy – amennyiben a tanítómesterek erre alkalmatlanok volnának – a vasárnapi és esti iskolákban. Hogy a tanítók e tekintetben egyöntetűen járjanak el? Mi sem könnyebb ennél. Ott vannak minden szakbeli és művészeti mozgalmaink kiinduló pontjai: a Könyvnyomdászok Szakköre meg a Nyomdászati Tanműhely, illetőleg az Iparművészeti Iskolának grafikai szakosztálya. Ez intézmények keretében kellene az egyes szók megmagyarosítása kérdésének eldőlnie. A Tanműhely munkálkodása közben úgyis megvan a folytonos törekvés arra, hogy minden eszközt, minden a mesterségünkben előadódó munkát a maga legegyszerűbb s legmagyarosabb nevével jelöljenek meg; az ilyen módon összegyűlemlő szókincsent az onnan kikerülő szaktanítók kitünően értékesíthetik inasaink tanítása közben, meg azon kívül is. *Továk László.*